

14

Schelde- estuarium

/ Auteurs

Erika Van den Bergh ¹
Patrick Meire ²
Frank Mostaert ³
Hans Pirlet ⁴

/ Lector

Sofie Verheyen ⁵

¹ Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)

² Universiteit Antwerpen

³ Waterbouwkundig Laboratorium

⁴ Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

⁵ Vlaams-Nederlandse Scheldecommissie (VNSC)

Te citeren als:

Van den Bergh, E., Meire, P., Mostaert, F., Pirlet, H., 2013. Schelde-estuarium. In: Lescauwae, A.K., Pirlet, H., Verleye, T., Mees, J., Herman, R. (Eds.), Compendium voor Kust en Zee 2013: Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België. Oostende, Belgium, p. 253-260.

De Zeeschelde en haar getijgebonden zijrivieren (Durme, Rupel met de Zenne, Dijle en Netes), de Westerschelde en het mondingsgebied van de Schelde vormen samen het Schelde-estuarium. Deze waterlichamen zijn onderhevig aan het getij vanuit de Noordzee, waarbij een sterke interactie en koppeling bestaat tussen de ecosystemen van het Schelde-estuarium en de Noordzee (uitwisseling van watermassa's, opgeloste stoffen, sedimenten, fauna, flora, etc.). Gezien de relatie tussen de gebruikersfuncties van beide gebieden (visserij, scheepvaart, baggeren en storten, recreatie, etc.), omvat het Compendium voor Kust en Zee een gebiedsgerichte thematekst over het Schelde-estuarium. Deze thematekst is grotendeels gebaseerd op de inhoud van de [ScheldeMonitor](#). Dit is een Vlaams-Nederlands kennis- en informatiesysteem voor onderzoek en monitoring in het Schelde-estuarium, waarin expertise, literatuur, datasets, meetwaarden, projecten, kaartmateriaal en een set indicatoren worden aangeboden.

In de Noordzeeregio bevinden zich een aantal belangrijke estuaria die, net zoals het Schelde-estuarium, sterk beïnvloed worden door het getij. Dit zijn onder meer het estuarium van de Seine (Frankrijk), de Oder (Duitsland en Polen), de Elbe (Duitsland), de Weser (Duitsland), de Humber (Verenigd Koninkrijk), de Eems-Dollard (Duitsland en Nederland) en de Theems-Essex (Verenigd Koninkrijk) ([Debergh et al. 2009](#)¹³⁸²¹⁶). Deze estuaria zijn enerzijds van grote ecologische waarde en doorgaans zijn delen ervan aangemeld als [Natura 2000-gebied](#) (zie ook thema [Natuur en milieu](#)). Anderzijds bieden ze ook ruimte voor belangrijke economische activiteiten en havenontwikkelingen en daarnaast hebben ze te kampen met een toenemend overstromingsgevaar door stormtij. Door de gemeenschappelijke uitdagingen waarmee deze gebieden geconfronteerd worden, ontstaan Europese samenwerkingsprojecten met betrekking tot estuarien beheer en onderzoek. Naargelang het project en de projectpartners richten deze projecten zich op één of meerdere van deze uitdagingen (bv. [FLOODSCAPE](#), [FRaME](#), [HARBASINS](#), [TIDE](#), etc.).

Het Schelde-estuarium is vrij uniek in NW-Europa doordat in de rivier een volledig eb- en vloedregime langsheen de complete zoet-zoutgradiënt behouden is, met de daarbij horende typische getijgebonden habitats en levensgemeenschappen ([Directie Zeeland & AWZ 2001](#)²⁰⁷⁰⁵).

14.1 Beleidscontext

Het beleid en beheer van het Schelde-estuarium is een grensoverschrijdende aangelegenheid waarbij zowel Vlaanderen als Nederland betrokken zijn. Tussen beide landen werden verschillende overeenkomsten afgesloten

Tabel 1. Overzicht van grensoverschrijdende Verdragen en Memoranda voor het Schelde-estuarium ([website VNSC](#), [website Internationale Scheldecommissie](#)).

VLAANDEREN – NEDERLAND (vanaf 1960)	
Scheldeverdragen	Memoranda van Overeenstemming (MvO)
Loodsgeldtarieven (2005)	MvO Den Haag (2005)
Gemeenschappelijk Nautisch Beheer (2005)	Eerste MvO Vlissingen (2002) Tweede MvO Vlissingen (2002)
Gemeenschappelijk beleid en beheer (2005)	MvO Kallo (2001)
Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (2005)	
Scheldeverdrag (2002)	
Verruiming vaargeul 48/43/38 voet (1995)	
Verbetering vaarweg te Walsoorden (1970)	
Schelde-Rijnverbinding (1963)	
Kanaal Gent-Terneuzen (1960) Protocol Kanaal Gent-Terneuzen (1985)	
BELGIË – FRANKRIJK – NEDERLAND	
Verdragen	Ministerverklaringen
Verdrag van Gent (2002)	Ministeriële Verklaring van Luik (2001)
Verdrag van Charleville-Mézières (1994)	Ministersconferentie te Middelburg (1998)

over het Schelde-estuarium die werden vastgelegd in Verdragen en Memoranda van Overeenstemming (zie tabel 1 en [website VNSC](#)). Daarnaast werden ook ministerverklaringen en Verdragen afgesloten in het kader van een integraal waterbeheer in het Scheldestroomgebied waarbij naast Vlaanderen en Nederland ook het Waalse Gewest, het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en Frankrijk betrokken zijn (zie tabel 1 en [website Internationale Scheldec commissie](#)).

Om de afstemming van de ambtelijke apparaten tussen Vlaanderen en Nederland te verzekeren, werden specifiek voor het Schelde-estuarium een aantal grensoverschrijdende instanties in het leven geroepen. In 1948 werd naar aanleiding van de oprichting van de Benelux, de Technische Schelde-commissie (TSC) opgericht. Deze commissie was samengesteld uit Nederlandse en Belgische/Vlaamse ambtenaren en was belast met studies over de Schelde (onder meer het Deltaplan, de Schelde-Rijnverbinding, de Langetermijnvisie Schelde-estuarium en de Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium, etc.). Na 2008 werd de TSC opgevolgd door de Vlaams-Nederlandse Scheldec commissie (VNSC), zoals bepaald in de *Scheldeverdragen* die op 21 december 2005 gesloten werden te Middelburg. De VNSC bestaat uit een politiek en een ambtelijk college en moet de samenwerking tussen Vlaanderen en Nederland bevorderen op het gebied van beleid en beheer van het Schelde-estuarium (het voorbereiden en vaststellen van plannen, programma's en projecten, het opzetten en begeleiden van gemeenschappelijke monitoring en wetenschappelijk onderzoek, etc.). Afhankelijk van de beleids- en beheersvragen die voorliggen, kan het Ambtelijk College permanente of tijdelijke werkgroepen oprichten om specifieke opdrachten uit te voeren. De twee permanente werkgroepen zijn 'Onderzoek en Monitoring' en 'Communicatie'. In 2013 zijn vier tijdelijke werkgroepen actief: 'Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium', 'Grote zeesluis Kanaal Gent-Terneuzen', 'Binnenvaart Scheldegebied', en 'Evaluatie Beleid en Beheer'.

Ook op sectoraal vlak wordt er samengewerkt tussen Vlaanderen en Nederland. Beide landen verzekeren via het Gemeenschappelijk Nautisch Beheer (GNB) de organisatie van een vlot en veilig scheepvaartverkeer van en naar de Scheldehavens. De *Permanente Commissie van Toezicht op de Scheldevaart*, opgericht in uitvoering van artikel 9 van het verdrag van 19 april 1839 dat de scheiding tussen Nederland en België regelde, is het hoogste orgaan in de organisatie van het GNB en is verantwoordelijk voor deze veilige en vlotte afwikkeling van het scheepvaartverkeer. De Gemeenschappelijke Nautische Autoriteit (GNA) oefent het dagelijks nautisch beheer uit onder toezicht van de Permanente Commissie. De monitoring van de scheepvaart op de Schelde wordt voornamelijk waargenomen door de Schelde-radarketen, een scheepvaartbegeleidingssysteem dat gezamenlijk wordt gedragen door de Vlaamse en de Nederlandse overheid. De GNA verschaft informatie over radarsystemen en scheepvaartbegeleiding via de Vessel Traffic Services, wet- en regelgeving en procedures.

De Internationale Scheldec commissie (ISC), heeft als doel de samenwerking te versterken tussen de oeverstaten (Frankrijk, België en Nederland) en -gewesten van het Scheldestroomgebied teneinde een duurzaam en integraal waterbeheer van het internationaal stroomgebiedsdistrict van de Schelde te bereiken. Sinds 2000 gaat de aandacht hier ook naar de gezamenlijke aspecten van het stroomgebiedsbeheerplan voor het Scheldebekken, ten behoeve van de doelstellingen van de *Kaderrichtlijn Water* (KRW - WFD).

Voor het huidig beleid inzake het Schelde-estuarium staat de Langetermijnvisie Schelde-estuarium (LTV, *Directie Zeeland & AWZ 2001* ²⁰⁷⁰⁵) centraal. Deze visie werd in 2001 door Nederland en Vlaanderen gezamenlijk vastgesteld en aangeboden aan de betrokken ministers in Vlaanderen en Nederland. De LTV vormt de basis voor de ontwikkeling van een grensoverschrijdend en integraal beleid voor het estuarium. De LTV werd opgesteld vanuit het idee dat de verschillende functies die het Schelde-estuarium te bieden heeft (binnen de drie grote pijlers veiligheid, natuurlijkheid, toegankelijkheid en andere functies zoals visserij, toerisme en recreatie) ook in de toekomst voldoende tot hun recht moeten komen en dit op een duurzame wijze. In de LTV werd een streefbeeld voor 2030 geformuleerd, dat de doelen aangeeft die men in 2030 wil bereiken. In de *Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium (2005)* ⁷⁵³⁹⁶ werd aangegeven welke maatregelen en beleidsinspanningen er nodig zijn om het streefbeeld 2030 te kunnen realiseren. Thans zijn reeds 21 van de 26 projecten en maatregelen uitgevoerd. De resterende 5 projecten zijn in volle voorbereiding en worden begeleid door de Werkgroep Ontwikkelingsschets 2010. In het kader van de LTV werd in 2003 de werkgroep Langetermijnvisie Onderzoek en Monitoring (LTV-O&M) opgericht. Deze werkgroep heeft tot doel beheerders en beleidsmakers te voorzien van de nodige wetenschappelijke ondersteuning en feitenmateriaal. Dit vereist een intensieve en grensoverschrijdende samenwerking tussen onderzoekers, beheerders en beleidsmakers in Vlaanderen en in Nederland. In navolging van de *Scheldeverdragen* van 2005 werd binnen het kader van de VNSC de werkgroep Onderzoek & Monitoring (O&M) opgericht. Niet alleen de nieuwe onderzoeksvragen en de opvolging van het Project Verruiming Vaargeul, maar ook de taakstelling van de werkgroep LTV-O&M worden ondervangen in de nieuwe werkgroep O&M.

Sinds december 2003 wordt de *ScheldeMonitor* ingezet om data te ontsluiten. Het project kende een belangrijke groei als informatiesysteem sinds 2008 omdat het de resultaten van het gemeenschappelijk monitoringsprogramma

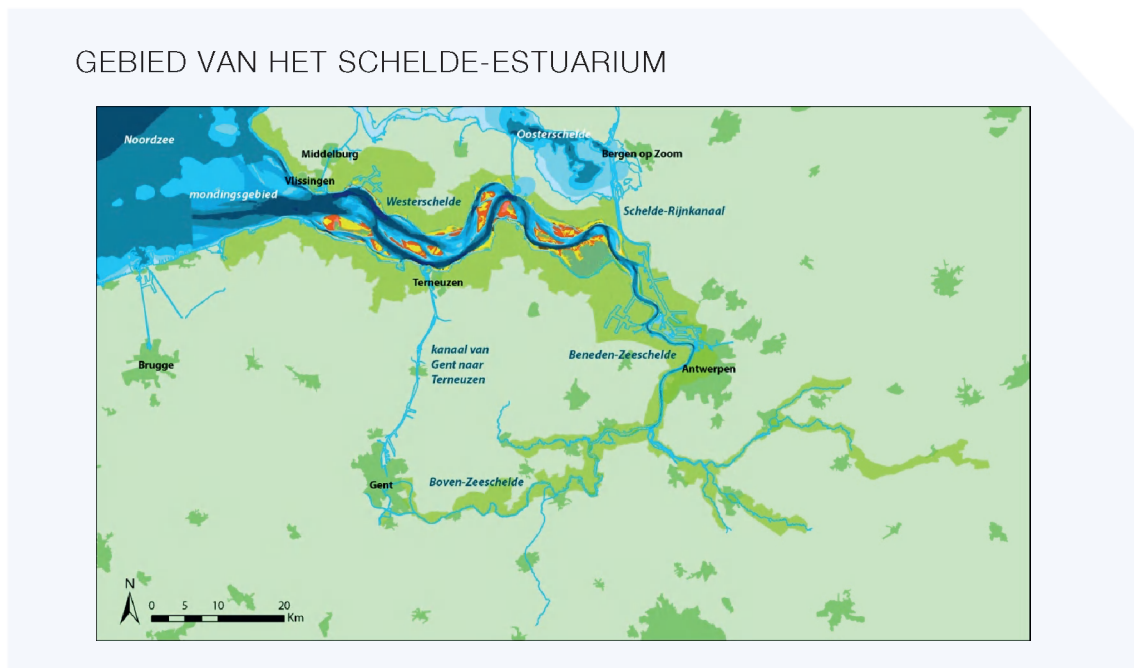
(MONEOS, [Meire & Maris 2008](#)¹²³³¹⁴) ter beschikking stelt van het beleid en van het wetenschappelijk onderzoek. Om de toestand en de evolutie van het estuarium te evalueren op basis van de resultaten van dit monitoringsprogramma werd een evaluatiemethodiek opgesteld in [Holzhauer et al. \(2011\)](#)²¹³⁰³⁹, die gebruikt wordt om het functioneren van de estuariene Schelde te evalueren.

In Vlaanderen worden twee van de LTV-pijlers, veiligheid en natuurlijkheid, samen in uitvoering gebracht in het [geactualiseerde Sigmoplan \(2005\)](#). Onder het motto 'Ruimte voor de rivier' dienen de daarin vastgestelde maatregelen zowel de veiligheid als de natuurlijkheid met als inzet een robuust estuarium. De LTV-doelstellingen inzake natuurlijkheid in de Zeeschelde werden naar aanleiding van het geactualiseerde Sigmoplan verfijnd en geconcretiseerd ([Adriaensen et al. 2005](#))¹²⁸⁸²¹ en een reeks maatregelen werd voorgesteld om deze doelen te realiseren. Drie soorten maatregelen spelen hierin een rol: ontwikkeling van slikken en schorren door gecontroleerd gereduceerd getij toe te laten in een gecontroleerd overstromingsgebied (GOG), dijkherlegging of ontpoldering, en de ontwikkeling van draslanden (wetlands) in de vallei, al dan niet in een GOG. De doelstellingen en maatregelen zijn een onderdeel van het door de Vlaamse regering goedgekeurde (22/07/2005) [geactualiseerde Sigmoplan \(2005\)](#).

Het beheer en beleid van het Schelde-estuarium worden in grote mate ook mede gestuurd door internationale en Europese wetgeving zoals de *Vogel-* en *Habitatrichtlijnen*, de *Kaderrichtlijn Water (KRW)*, de *Overstromingsrichtlijn* en de nationale en regionale beleidsinstrumenten die de lokale tenuitvoerlegging van deze richtlijnen moeten verzekeren (zie ook thema *Natuur en milieu*) door middel van concrete streefdoelen zoals de goede ecologische en de goede chemische toestand (*KRW*) en de instandhoudingsdoelstellingen (IHD) voor de Natura 2000-gebieden in en rond het estuarium. Een overzicht van het beleidskader voor het Schelde-estuarium is beschikbaar in [Debergh et al. \(2009\)](#)¹³⁸²¹⁶.

14.2 Ruimtelijke afbakening

Een estuarium omvat per definitie ([Fairbridge 1980](#)¹¹³⁵⁸⁶) dat gedeelte van de rivier waar de getijdenwerking zich laat voelen. In de lengte is dat in het geval van het Schelde-estuarium van de monding tot de sluizen in Gent (Merelbeke), inclusief de Durme, Rupel, Zenne, Dijle en Netes tot waar het getij strekt. In de breedte is dat tot de bovengrens van het hoogste hoogwater (zie figuur 1).

Figuur 1. Het gebied van het Schelde-estuarium, met aanduiding van het mondingsgebied, de Westerschelde, de Beneden-Zeeschelde en de Boven-Zeeschelde (Bron: VNSC Communicatie).

De LTV (*Directie Zeeland & AWZ 2001*²⁰⁷⁰⁵) heeft betrekking op een afgebakend geografisch gebied waarbij, indien een thema dat noodzakelijk maakt, ook over deze grenzen heen kan gekeken worden. Bovenstrooms werd de grens gelegd bij de sluisen van Gent in Merelbeke en de mondingsgebieden van de zijrivieren. Benedenstrooms omvat het estuarium de Schelde en haar mondingen, inclusief de Vlakte van de Raan en andere ondiep-watergebieden. De vaargeulen zijn opgenomen tot aan de grens van het nautische beheer (indicatieve grens: loodskruispunten westelijk voorbij het Scheur). De haven van Zeebrugge en de bijhorende vaargeul Pas van het Zand vallen buiten het gebied. Behalve de rivier zelf, heeft de LTV ook betrekking op de oevers tot aan de hoofdwaterkeringen.

In het kader van de LTV-doelstellingen werd een set indicatoren voor duurzame ontwikkeling geselecteerd en afgestemd op het volledige grensoverschrijdende Schelde-estuarium, in overleg met wetenschappers en beleidsmakers. Deze indicatoren kaderen in de 3 hoofdthema's Veiligheid, Natuurlijkheid en Toegankelijkheid van de *Werkgroep Onderzoek & Monitoring* en zijn beschikbaar via de *ScheldeMonitor*. Voor het opstellen van deze set indicatoren werd gesteund op de ruimtelijke afbakening van de LTV (*Lescrauwaet et al. 2009*¹³⁸²¹⁷, *Indicatoren voor het Schelde-estuarium 2011*²⁰⁶⁰⁸⁶).

In de optiek van hydromorfodynamiek onderstrepen *Meire & Maris (2008)*¹²³³¹⁴ het belang van het mondingsgebied: de lijn Zeebrugge-Westkapelle, inclusief de Vlakte van de Raan. Deze auteurs nemen naast de Westerschelde, en Zeeschelde ook de Rupel mee in de afbakening van het Schelde-estuarium, en beschouwen de overige zijrivieren (Durme, Zenne, Dijle en Netes) als grensgebied van het estuarium. Ze worden opgenomen omwille van de input in het systeem (zoetwater, nutriënten) en de impact van het beleid stroomopwaarts (bv. waterzuivering, landgebruik, waterverdeling, etc.) op het systeem. Volgens de studie voor natuurontwikkelingsmaatregelen voor het Schelde-estuarium (*Van den Bergh et al. 2003*¹¹¹⁶⁷⁰) omvat het gebied de aanpalende natuurlijk overstroombare gebieden: inclusief de 'antropogene' ontwikkelingsgebieden (gecontroleerd gereduceerd getijgebied (GGGs) en gecontroleerde overstromingsgebieden (GOGs)) en valleigebieden gekoppeld aan het estuariene ecosysteem (*Ramsar* gebieden en Natura 2000) in Vlaanderen, alsook de bufferzones (2 km landinwaarts) zoals gedefinieerd voor de Westerschelde (Zeeland).

14.3 Het ecosysteem in het Schelde-estuarium

Het Schelde-estuarium is een aaneengesloten gebied met bijzondere natuurwaarde. Het is één van de belangrijkste Europese estuaria waarin het eb- en vloedregime langsheen de complete zoet-zoutgradiënt behouden is, met de daarbij horende typerende getijgebonden habitats en levensgemeenschappen (*Directie Zeeland & AWZ 2001*²⁰⁷⁰⁵).

Het Schelde-estuarium is van nature een zeer dynamisch systeem dat sterk onder invloed staat van de getijbeweging en variaties in zoutgehalten. Slikken, schorren, platen en geulen zijn constant onderhevig aan veranderingen. Ecologisch waardevolle leefgebieden in het Schelde-estuarium zijn de laagdynamische (met lage stroomsnelheid) ondiepwatergebieden, de intergetijdengebieden (slikken, platen) en schorren. De slikken en platen zijn doorgaans rijk aan bodemdieren en bieden een belangrijke voedselbron voor vogels, bv. steltlopers. Vooral de gebieden met een middelmatig droogvalpercentage (het percentage van de tijd dat het slik of de plaat boven water ligt) zijn vanuit ecologisch standpunt het meest aantrekkelijk (*MER Verruiming vaargeul Beneden-Zeeschelde en Westerschelde 2007*¹¹⁷⁵⁸⁰, *Wetsteijn et al. 2007*¹⁰⁹⁹⁸⁹). Laagdynamische ondiepwatergebieden zijn essentieel voor de voortplanting en groei (kinderkamerfunctie) van vissen en schaal- en weekdieren. Schorren bieden dan weer nestgelegenheid voor vele vogelsoorten. Bovendien fungeren ze als vluchtplaats bij hoog water.

Vlaanderen en Nederland maken samen werk van een 'ecotopenstelsel' (een hiërarchisch gestructureerd classificatiesysteem van ecotopen of leefgebieden) voor het Schelde-estuarium. Met een dergelijk stelsel kan men, naast het weergeven van de veranderingen in de verschillende leefgebieden doorheen de tijd, voorspellen hoe die leefgebieden zullen evolueren bij bepaalde ingrepen in het systeem en inschatten welke effecten dat kan hebben op de leefgemeenschappen (Indicator *Behoud van morfologie en dynamiek*, *Indicatoren voor het Schelde-estuarium 2011*²⁰⁶⁰⁸⁶).

In tabel 2 wordt op basis van de *ScheldeMonitor* een overzicht gegeven van de beschikbare informatie en data met betrekking tot de verschillende aspecten van het ecosysteem. Onder de thema's en subthema's wordt een oplistings gegeven van de relevante informatie (personen, instituten, publicaties, projecten, kaarten), onderzoeksresultaten en gegevens (parameters, datasets, kaartlagen, figuren en publicaties).

Tabel 2. Overzicht van beschikbare ecosysteem informatie en data in de ScheldeMonitor.

HET ECOSYSTEEM IN HET SCHELDE-ESTUARIMUM	
Thema	Subthema
<i>Hydrodynamiek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Waterhuishouding</i> • <i>Waterstand en –getij</i> • <i>Golfwerking</i> • <i>Stroomsnelheid</i>
<i>Morfodynamiek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Geomorfologie</i> • <i>Ecotopen en fysiotopen</i>
<i>Fysicochemie</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Fysische parameters</i> • <i>Waterkwaliteit</i> • <i>Waterbodempkwaliteit</i> • <i>Luchtkwaliteit</i> • <i>Verontreiniging</i> • <i>Lichtklimaat</i>
<i>Diversiteit Habitats</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ecotopen en fysiotopen</i> • <i>Natuurontwikkeling</i> • <i>Habitats</i> • <i>Natuurgebieden</i>
<i>Diversiteit Soorten</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vegetatie</i> • <i>Plankton</i> • <i>Benthos</i> • <i>Vissen</i> • <i>Vogels</i> • <i>Zoogdieren</i> • <i>Amfibieën</i> • <i>Macrofyten</i>
<i>Ecologisch functioneren</i>	

De evaluatiemethodiek voor het Schelde-estuarium ([Holzhauer et al. 2011](#)²¹³⁰³⁹) is een instrumentarium om het functioneren van het estuariene systeem te evalueren. De methodiek is opgebouwd rond de hoofdfuncties uit de LTV en biedt het methodologisch kader voor de cyclische, 6-jaarlijkse evaluatie van het systeem. Vanuit deze functies is een beperkte set communicatie-indicatoren ontwikkeld. Deze indicatoren van de evaluatiemethodiek worden gerapporteerd in het T-2009 rapport ([Depreiter et al. 2013](#)²²⁸⁴¹⁰) dat een beschrijving van de huidige toestand van het estuarium geeft vóór de uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010-projecten, inclusief de trends die aan 2009 voorafgingen, inzake:

- Plaat- en geulsysteem;
- Waterkwaliteit;
- Leefomgeving;
- Flora en fauna;
- Ecologisch functioneren.

Ook in de set indicatoren, in de context van de LTV opgesteld en uitgewerkt, worden tijdsreeksen en trends weergegeven inzake natuurlijkheid en ecosysteemfuncties ([Indicatoren voor het Schelde-estuarium 2011](#)²⁰⁶⁰⁸⁶).

14.4 Het gebruik van het Schelde-estuarium

Het Schelde-estuarium is niet alleen een belangrijk ecosysteem maar vormt eveneens de gebruiksruiimte van een aantal functies zoals scheepvaart, baggerwerken, zandwinning, recreatie, veiligheid tegen overstromingen, visserij etc. In tabel 3 wordt op basis van de indelingen in de *ScheldeMonitor* een overzicht gegeven van de beschikbare informatie en data met betrekking tot deze gebruikersfuncties. Onder de thema's en subthema's wordt een olijsting gegeven van de relevante informatie (personen, instituten, publicaties, projecten, datasets en kaarten) en gegevens (parameters, kaartlagen, figuren, datasets en publicaties) en wordt eveneens een link gelegd met de set indicatoren ([Indicatoren voor het Schelde-estuarium 2011](#)²⁰⁶⁰⁸⁶).

Tabel 3. Overzicht van de beschikbare informatie en data in de ScheldeMonitor met betrekking tot de gebruikers van het estuarium.

HET SCHELDE-ESTUARIUM ECOSYSTEEM EN GEBRUIKSRUIMTE	
Thema	Subthema
<i>Scheepvaart</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Vaarweg</i> • <i>Havenontwikkeling</i> • <i>Nautisch beheer</i> • <i>Binnenscheepvaart</i> • <i>Zeescheepvaart</i> • <i>Recreatievaart</i> • <i>Risico's</i>
<i>Veiligheid</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Historie</i> • <i>Overstroming</i> • <i>Risico's</i> • <i>Toekomst</i>
<i>Morfodynamiek</i>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Zandwinning</i> • <i>Baggeren en storten</i>

Daarnaast komen ook volgende gebruikers en gebruiksfuncties aan bod in de ScheldeMonitor: *Visserij*, *Sociaal economisch*, *Bestuurskunde en recht*, *Toerisme en recreatie*.

In de evaluatiemethodiek Schelde-estuarium (*Holzhauser et al. 2011*²¹³⁰³⁹) werd voor de functies Toegankelijkheid en Veiligheid elk één communicatie-indicator voorzien. Deze communicatie-indicatoren worden gerapporteerd in het T-2009 rapport (*Depreiter et al. 2013*²²⁸⁴¹⁰) dat een beschrijving van de huidige toestand van het estuarium geeft vóór uitvoering van de Ontwikkelingsschets 2010-projecten, inclusief de trends die aan 2009 voorafgingen.

Referentielijst wetgeving

Tabel met internationale overeenkomsten, verdragen, conventies, etc.

INTERNATIONALE WETGEVING			
Afkorting (indien beschikbaar)	Titel	Jaar afsluiting	Jaar inwerkingtreding
	Kanaal Gent-Terneuzen Protocol Kanaal Gent-Terneuzen	1960 1985	
	Schelde-Rijnverbinding	1963	1998
	Verbetering vaarweg te Walsoorden	1970	
<i>Ramsar Conventie</i>	Overeenkomst inzake watergebieden van internationale betekenis, in het bijzonder als verblijfplaats voor watervogels	1971	1975
	Verdrag van Charleville-Mézières	1994	
	Verruiming vaargeul 48/43/38 voet	1995	
	Scheldeverdrag	2002	
	Verdrag van Gent	2002	
	Loodsgeldtarieven	2005	2008
	Gemeenschappelijk Nautisch Beheer	2005	2008
	Gemeenschappelijk beleid en beheer	2005	2008
	Ontwikkelingsschets 2010 Schelde-estuarium	2005	2008
Memoranda van Overeenstemming			
	MvO Kallo (2001)		2001
	MvO Vlissingen (2002) (2 MvO)		2002 (2)
	MvO Den Haag (2005)	2005	2005
Ministeriële verklaringen			
	Ministersconferentie te Middelburg	1998	
	Ministeriële Verklaring van Luik	2001	

Tabel met de Europese wetgeving. Voor de geconsolideerde teksten van deze wetgeving verwijzen we naar [Eurlex](#).

EUROPESE WETGEVING			
Afkorting (indien beschikbaar)	Titel	Jaar	Nummer
Richtlijnen			
Habitatrichtlijn	Richtlijn inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna	1992	43
Kaderrichtlijn Water	Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid	2000	60
Hoogwater- of Overstromingsrichtlijn	Richtlijn 2007/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2007 over beoordeling en beheer van overstromingsrisico's	2007	60
Vogelrichtlijn	Richtlijn inzake het behoud van de vogelstand	2009	147